

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh365>

YÖNETİCİLERİN MİZAH TARZLARININ UYGULAMADAKİ DURUMUNUN KURAMSAL VE UYGULAMALI OLARAK AÇIKLANMASI

Hakan KARA*

Özet

Bu çalışma, yöneticilerin benimsedikleri mizah tarzlarının sınıflandırılarak açıklanması üzerine tasarlanmıştır. Amaca ulaşmak için gereksinim duyulan veriler Kütahya'da yöneticilik yapan farklı sektörlerde ve basamaklarda bulunan 123 yönetici üzerinden elde edilmiştir. Elde olunan verilere çalışmanın amacı doğrultusunda mizah tarz ve sınıflamasını yapmak için frekans ve yüzdelerle dayalı istatistiksel analiz yapılmıştır. Deneklere 32 maddeden oluşan Mizah Tarzları Ölçeği uygulanmıştır. Verilen yanıtlar doğrultusunda yöneticilerin mizah tarzları uyumlu ve uyumsuz olmak üzere ikili bir sınıflama içerisinde değerlendirilmiştir. Uyumlu sınıflama içerisinde kendini geliştirici ve katılımcı mizah tarzları yer alırken; uyumsuz sınıflama içerisinde ise kendini yıkıcı ve saldırgan mizah tarzları yer almıştır. Yanıtlar veri seti haline dönüştürülmüş ve her bir mizahın kuramsal olarak açıklaması yapılmıştır. Uyumlu mizah sınıflaması içerisinde bulunan kendini geliştirici mizah ve katılımcı mizah araştırma kapsamı içerisinde bulunan deneklerin en çok benimsedikleri mizah tarzı olarak ortaya çıkarken; uyumsuz mizah sınıflaması içerisinde bulunan kendini yıkıcı mizah ve saldırgan mizah araştırma kapsamı içerisinde bulunan deneklerin benimsemedikleri mizah tarzları olmuştur.

Anahtar kelimeler: *mizah, kendini geliştirici mizah, katılımcı mizah, kendini yıkıcı mizah, saldırgan mizah.*

---

* Yrd. Doç. Dr., Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO.

The Theoretical and Applications Explanation of Manager's Humor Styles at Practice Status

Abstract

This study has suggested on the explanation of the classification of the styles of human that is approved by managers. All data, which are necessary to achieve the objective, have been obtained from 123 managers who have been living and working in different fields and levels in Kütahya. The statistical analysis has been based on the data through the objective of the study in order to make the classification and styles of humor. The Humor Styles Questionnaire that includes 32 matters has been applied on experimental subjects. According to the replies that are received, styles of humor of the managers have been evaluated as compatible and noncompatible in both classifications. While compatible classification humor includes self defeating humor and affiliation humor; and noncompatible classification humor includes self defeating humor and aggressive humor. The replies have been configured into data set and each of humors has been explained theoretically. While self enhancing humor and affiliative humor in compatible classification have appeared as styles of humor that experimental subjects have approved mostly in the study, self defeating humor and aggressive humor in noncompatible classification have appeared as a styles of humor that experimental subjects haven't approved in the study.

Key words: *humor, self enhancing humor, affiliative humor, self defeating humor, aggressive humor.*

Giriş

Mizah, gerçek ve/veya bir hayal ürünü olarak gerçekleşebilir. Ancak, uygun ortamın yakalanması, anlatılması, yöneldiği tarafı etkilemesi ve davranışın beklenen yön ve şiddette gerçekleşmesini sağlamak bir becerinin sonucudur. Mizah duygusunu oluşturma, üretme ve tarzı, her insanda aynı şiddet ve yönde gerçekleşemeyebilir. Bütün bunları bir araya getirmek ve mizahtan beklenen, gülme eylemini sağlamak ayrı bir beceriyi gerektirmektedir. Beklenen gülme eyleminin gerçekleşmesi insanlarda belli bir rahatlamayı da sağlayabilecektir. Özellikle mizah sonucunda gülme eylemini gerçekleştirmek örgütsel ortamda farklı nedenler ile -iş yoğunluğu, iş ve rol belirsizliği, iletişim bozuklukları, örgüt politikası vb.- oluşan stresli atmosferin dağılmasında etkili olabilir. Mizahın saygı sınırları içerisinde kalmak koşulu ile gerçekleşmesi, stresli ortamın giderilmesinde etkili olabilir. Mizah her zaman gülme eylemi ile sonuçlanamayabilir; içeriği ve sonucu yıkıcı ve saldırganlığı beraberinde getirebilir. Böylesi bir durum mizahtan beklenen hoşnutluk

Yöneticilerin Mizah Tarzlarının Uygulamadaki Durumunun Kuramsal ve Uygulamalı Olarak Açıklanması

durumunu sağlayamayabilir. Öte yandan mizahın yöneticiler elinde şekillenmesi diğer mizah tarzlarının belirginleşmesinde ve uygulanmasında örnek de oluşturabilir. Böylece işgörenlerin yapacakları mizahın yönünü ve şiddeti de belirlenebilir. Örgüt kültürü ve ikliminin oluşmasında en önemli dinamiklerden birisinin yöneticiler olduğu varsayıldığında, yöneticilerin uygulamadaki mizah tarzlarının öğrenilebilmesi, ortak örgüt kültürü ve ikliminin dayandığı ön koşulların bilinmesinde yararlı olabilecektir. Her mizahın da yararlı olamayacağı düşünüldüğünde mizahın sınıflamasının da yapılması gerekmektedir.

Alan yazınında mizah konusunda yapılan sınırlı çalışmalar bulunmaktadır. Mizah konusunda yerli alan yazınında Topuz (1995), Aydın (1993), Aslan ve diğ. (1996, 1999), Durmuş (2001), Yerlikaya (2003, 2009), Tümkiye (2006, 2011) , Yerlikaya (2007), Tümkiye ve diğ. (2008), Kahraman (2008) ve Erözkan (2009) ın çalışmaları bulunmaktadır. Öte yandan mizah üzerine yabancı alan yazınında da Cohen (1977), Bizi ve diğ. (1988), Overholser (1992), Martin ve diğ. (1993), Ruch (1996), Craik ve diğ. (1996), Puhlik-Doris (1999) ve Goldin ve Bordan (1999) ın çalışmaları örnek olarak verilebilir. Ancak yönetim ve organizasyon alan yazını üzerinde yapılan çalışmalara rastlanılmamıştır. Bu yüzden çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Mizah Üzerine Kuramsal Açıklamalar

Mizah, Arapça bir kavram olup; olayların gülünç, alışılmadık, çelişkili yönlerini yansıtmaktadır. Mizah, insanı söz konusu olaylar üzerinde düşündürme, eğlendirme ya da güldürme sanatı olarak bilinmektedir (Yardımcı, 2010:2). Asıl yazılış şekli “*müzah*” olan, fakat zamanla “*mizah*” biçiminde söylenerek yazı dilinde de aynı şekilde kabul gören mizahın, Türkçe karşılığı “*gülmece*”, Latince karşılığı ise “*humor*”dur (Güvenç, 2011:157-158). Dolayısıyla, mizah ile gülmek eylemi arasında yakın bir bağ kurulduğunu (Güvenç, 2011:157-158; Yardımcı, 2010:2; Fırlar ve Çelik, 2010:165) söylemek yerinde olacaktır.

İnsanlar, gün içinde farklı etkinliklerde bulunur. Günün çok hareketli geçmesi nedeniyle yorulan insan, yorgunluğunu ve örgütsel yaşamının ortaya koyduğu sıkıntıları üzerinden atmak amacıyla birtakım eylemlere yönelebilir. Bu eylemlerin başında da mizah gelmektedir (Yaşar 2010:49-50). Gülmek ya da gülümsemek içgüdüsel bir insan davranışdır (Altınkurt ve Yılmaz, 2011:2). Bir

diğer deyişle mizah duygusuna sahip olmak bir kişilik özelliğidir ve sadece insanlara özgüdür. Bu duygu bir şeyi eğlenceli bulma, gülümseme ve kahkahalarla “**gülme**” biçiminde dışa vurulmaktadır (Aslan, 2006:4). İnsanlar birçok nedenden dolayı gülebilmektedir. Bir araştırma (Yaşar: 2010:50) bu nedenleri, mizah odaklı gülme durumlarına dayandırmıştır. Aynı araştırma mizah odağı olabilecek gülme durumlarını fıkra anlatma ya da dinleme, birini tuhaf gelebilecek elbise içinde görme, abartılı öyküleri dinleme, farklı sesleri ya da ses benzeşmelerini duyma, bir çocuğun büyüklere özgü bir ifade ya da davranışı kullanma, başkalarının taklidini yapma, yerli yersiz gülmeler ile karşılaşma vb. olarak açıklama yoluna gitmiştir. Öte yandan bu davranışların, bireyin bulunduğu ortamdan tatmin derecesini gösteren, evrensel bir beden dili (Altınkurt ve Yılmaz, 2011:2) olduğunu belirtmek de yerinde olacaktır. Olaylara gülerек yaklaşım ve bu yaklaşımın da sanatlı bir biçimle ifade edilmesiyle ortaya çıkan sanat dalı “**mizah**” olarak kavramsallaştırılmıştır. Bu tanım mizahı, oldukça genel ifade ettiği (Oruç, 2010:57) için mizah gülme ve güldürme davranışına aracılık eden durumların tümü olarak ifade edilebilir (Altınkurt ve Yılmaz, 2011:2). Bir diğer araştırma mizahı (Traş ve diğ., 2011:718) bilişsel, duygusal, fizyolojik ve davranışsal yönlere vurgu yaparak, bir durumu bilişsel açıdan mizahi olarak açıklama ve yapılan şakayı anlama olarak tanımlamıştır. Başka bir araştırma da (Soyaldın, 2007:49-51) mizahı sağlıklı ve uyumlu bir baş etme stratejisi olarak tanımlama yoluna gitmiştir.

Mizah denildiği zaman akla gelen önemli kavramlar arasında “**mizah duygusu**”, “**mizah tarzı**” ve “**mizah üretme**” bulunmaktadır. Bir araştırmaya göre (Erözkan, 2009:57) mizah duygusu, bir bireyin komik olan herhangi bir şeyi görebilme, algılayabilme ve anlatabilme becerisi; komik bulduğu şeylerin türü, mizahı yaşayış ve ifade ediş ve gündelik yaşamda verdiği mizah tepkilerinin sıklığı gibi bireysel farklılıkların yaşandığı bir duygudur. Anılan bu duygu, karmaşık doğası gereği tanımlanması zor bir kavramdır. Bundan dolayı mizah duygusu farklı şekillerde ele alınmaktadır. Başka bir araştırma da (Yılmaz, 2011:32) mizah duygusunu eğlence, kahkaha, şakacılık ve benzeri ile ilgili davranışlar, deneyimler, tutumlar ve becerilerin süreklilik kazanmış her türlü bireysel farklılığı olarak tanımlamaktadır. Yine aynı araştırmaya göre mizah duygusu, mizahtan hoşlanma, yorum ve anlayış becerisidir. Bu anlamda mizah duygusunun eğlencenin de ötesinde bir anlam taşıdığı söylenebilir. Mizah duygusu sürekli bir farkındalık ve uyanıklık halini beraberinde getirmektedir. Bu durum ise mizah duygusunun bireylerde olumlu insan ilişkilerini

Yöneticilerin Mizah Tarzlarının Uygulamadaki Durumunun Kuramsal ve Uygulamalı Olarak Açıklanması

geliştirmesinde (Yılmaz, 2011:32) etken olduğu sonucuna götürecektir. Aynı konuda başka bir araştırma (Erözkan, 2009:57) ise kavramı, çevredeki mizahi durumlarını görebilme becerisi olarak tanımlamıştır. Evrensel boyutta dikkate alındığında mizahın sadece psikolojik süreçlerin bir sonucu olmadığı ve kültür olgusu içinde insanlar tarafından paylaşılan değerlerden etkilendiği de görülecektir (Fırlar ve Çelik, 2010:16-166).

Günümüzde mizah duygusuna olumlu bir gözle bakılmasına karşın, farklı zamanlarda olumsuz bir özellik olarak kabul edildiği görülmektedir. Bu konuda bir araştırma (Aslan, 2006:6) bazı düşünürlerin -Platon, Aristoteles, Hobbes ve Rousseau- mizahı, düşmanlığın bir biçimi olarak gördüğünü; bazıları için ise, çirkin ve engelli bireylerin, diğer bireylerde doğrudan mizah duygusu yaratarak onların alaylı bir biçimde gülmelerine neden olduğunu belirtmektedir. Benzer bir araştırma (Taşkıran, 2011:8) yakın bir geçmişe kadar mizah ve gülmenin “*insanın şeytanca tabiatını*” yansıttığı düşüncesinin egemen olduğunu; Aristo'nun gülmeyi, ahlakı, sanatı ve dini alçaltıcı, medeni insanların çekinmesi gereken bir davranış türü olarak tanımladığını belirtmiştir. Mizahın olumlu ya da olumsuz bir şekilde kullanımı, bireyin doğası ve başkalarının doğasına olumlu ya da olumsuz katkılarda bulunmaktadır. Birey mizahı kendisine ya da başkalarına yönelik olumlu amaçlarla kullandığında, bireylerarası olumlu ilişki, kendini geliştiren, zorluklarla baş edebilen, öznel iyi oluş düzeyi olumlu bir şekilde kişiliğe katkı sağlamaktadır. Bunun yanında mizah, öz saygıya zarar veren, kaygı ve depresyon düzeyini arttıran, iyi oluş düzeylerini olumsuz bir şekilde etkileyebilecektir (Özbay ve diğ., 2012:327).

Mizah uyarılma, sorun çözme ve sonuç olmak üzere üç evreden oluşmaktadır. Uyarılma evresinde dinleyici, mizahi bir işaret alır. Bir işitsel ya da görsel mizah uyarımı olduğunda, birbirine uymayan bilgileri anlamak, sorun çözme evresini oluşturur. Sorun çözmenin ardından uyumsuzluklar, sonuçlandırılır. Çözümle beraber gülümseme ve gülmenin çeşitli şekilleri ortaya çıkar (Yardımcı, 2010:2).

Mizahı anlamaya yönelik olarak ortaya konan her bir tanım, mizahın bir yönünü ele almıştır. Bireysel farklılığa ışık tutacak ve mizahı bütün yönleriyle açıklayabilecek ortak bir payda bulunmamaktadır. Bu belirsizliğin benzer bir şekilde “*mizah kuramları*” ve “*mizah sınıflaması*” için de geçerli olduğu söylenebilir. Bu durumun temel nedenini bir araştırma (Güngör ve İlhan, 2008:98) mizahı bilişsel, duygusal, davranışsal, fiziksel ve sosyal açıdan oldukça karmaşık bir olgu olmasıyla ilişkilendirerek açıklamıştır. Bu anlamda

mizah kuram ve sınıflandırılmasına yönelik tartışmalara izleyen kısımda yer verilmiş, araştırmanın kuramsal temelleri oluşturulmuştur.

Mizah Kuramları

Bu kuramlardan bazılarının gülme eylemini açıklamakta yeterli olup olmadığı konusundaki tartışmaların sürmesine karşın, aslında kuramların gülme eylemine bir bakış açısı kazandırmaları bakımından önemi büyüktür. Yazınbilimde genel mizah kuramlarının uyumsuzluk, üstünlük ve rahatlama kuramı olmak üzere üçe ayrıldığı (Yaşar, 2010:50-51) görülmektedir.

Uyumsuzluk Kuramı

Uyumsuzluk Kuramı, insanların deneyim ve beklentilerinden hareketle açıklanabilmektedir. Buna göre insanlar beklenmedik, akıl dışı ve uygun düşmeyen durumlar karşısında tepkide bulunmaktadır. Uyumsuzluk Kuramı'nda gülme eyleminin gerçekleşebilmesi birbirine uymayan iki durum ya da nesne olmasına ve beklenmeyen bir durumun yaşanması ya da beklenmeyen bir nesnenin ortaya çıkmasına bağlıdır. Ancak insanların aynı durumla ya da nesneyle karşılaştıklarında aynı tepkide bulunmayacaklarını da belirtmek gerekir. Şöyle ki, bir bireyin neleri komik bulup bulmayacağı, ne tür fıkralara gülüp gülmeyeceği, o bireyin içinde bulunduğu topluma, kültürel yapıya, eğitim düzeyine, yaşına, sosyal konumuna ve diğer taraftan cinsiyetine göre de değişebilmektedir (Yaşar, 2010:51).

Üstünlük Kuramı

En eski ve en yaygın gülme kuramlarından olan Üstünlük Kuramı, gülmenin bir kişinin diğer insanlar üzerindeki üstünlük duygusunun bir ifadesi olduğunu açıklamaktadır. Üstünlük Kuramı'nın temellerini, diğer insanlar ve olaylar üzerindeki zafer kazanma duygusundan kaynaklanan gülme ve mizah kavramları oluşturmaktadır. Üstünlük Kuramı'nın ilkesine göre, diğerlerinin tuhaf hareketlerine gülme, dalga geçme ve taklit etme davranışları mizahi davranışlarının merkezinde yer almaktadır. Bu kurama göre; mizah ve gülmenin doğası olarak, zaferdeki mutluluk, rakibini geçmesinde yaşadığı haz, başkasına dezavantaj sağlamaktaki sevinç, başkalarının çirkinliği ve tuhaf hareketlerinden kaynaklanan eğlence vurgulanmıştır. Bu kuram, mizah duygusunun hikâyedeki kahramanın yerine konularak yaşanabileceğini (Kahraman, 2008:22-23) ileri sürmektedir.

Rahatlama Kuramı

Rahatlama Kuramı'nda gülme, herhangi bir nedenle insanın içinde biriken sinirsel enerjinin boşaltılması sonucu oluşur. Gülme yoluyla gereksiz enerjiden kurtulan insan rahatlamaktadır (Koçer ve diğ., 2012:83). Gülerek rahatlama, kişinin gülme öncesinde birikmiş olan sinirsel enerjisinin açığa çıkması olarak kabul edilmektedir. Yasaklar, insanda yasaklanan şeyi yapma arzusunun artmasına yol açmaktadır. Bu hedefine ulaşmamış arzu, kendisini açığa çıkarılmamış sinirsel enerji olarak gösterebilir. Gülmeye yol açan birçok yasak, cinsellik ve şiddete karşı koyulan toplumsal yasaklardır (Yerlikaya, 2009:22-23). Rahatlama Kuramı, sıkıntıdan, stresten kurtulmaya ve rahatlamaya ağırlık vermiştir (Aslan, 2006:29).

Mizahın İşlevleri

Mizahın kendine özgü sosyolojik, psikolojik, eğlence ve iletişim gibi bazı işlevleri ve bu işlevlere özgü bazı sonuçları da bulunmaktadır (Yardımcı, 2010:16-21). Bu işlevlerin neler olduğu ve ilgili sonuçları izleyen kısımda belirtilmiştir.

Sosyolojik İşlevi

Sosyolojik İşlevi'ne bakıldığında, mizahın bireysel ve toplumsal olarak ne kadar önemli olduğu görülür. Mizah, bireylere kendi deneyimlerini rahat bir atmosfer içinde sunma olanağı vermektedir. Mizah, yönetici ve astları arasında uygun bir örgütsel iklim içerisinde etkileşim olmasını ve rahatlamayı sağlar. Bunlardan başka mizahın işlevleri arasında sıkıntılı dönemlerde sorunların çözülerek uzlaşma ortamının oluşturulması, güçlü arkadaş bağlarının kurulması, bireylerarası ilişkilere samimiyet, doğruluk, nezaket, saygı sağlanması, yöneticiler ve astlar arası iletişimsizliği ortadan kaldırması vb. sayılabilir.

Psikolojik İşlevi

Gülme başladığı zaman endokrin sistemi uyarılır ve kandaki endorfin üretimi artar. Bu zaman sürecinde çeşitli hormonlar salgılanmaktadır. Bu hormonlardan bazılarının ağrı kesici etkisi vardır. Gülmenin etkisiyle bireyde bir rahatlama başlar. Beynin duygu ve yaratıcılığı denetleyen sağ yarım küresi aktifleşir. Vücut ısısı ve acı algısı düşer, hormon üretimi başlar, bağışıklık sistemi aktif hale gelir. Mizah öfke ve korku gibi iki olumsuz duygunun

üstesinden gelerek azaltabilir. Mizah, bireyin sorunlarını çözmez, ancak sorunların dağıtılmasında önemli rol oynar. Mizaha bir öfke denetimi açısından bakıldığında mizaha gönderme yapan araştırmaların da (Özkamalı ve Buğa, 2010:51) bulunduğu görülmektedir.

Eğlence İşlevi

Mizah bireyin ruhsal olduğu kadar fizyolojik olarak da rahatlamasını sağlayan temel gereksinimlerinden biridir. Öte yandan diğer temel gereksinimler ile de iç içedir. Yöneticiler astları ile mizahı paylaştığında ait olma; astların yönetime karşı olan isteklerini ya da eleştirilerini dile getirirken bir güce sahip olma; düşüncelerini karşısındakini kırmadan aktarma, özgürce konuşabilme ve insanlara hoşça vakit geçirme vb. gereksinimleri kısmen de olsa karşıladığı söylenebilir.

İletişim İşlevi

Mizah, insan ilişkilerinin olduğu her yerde vardır. Sosyal yaşamın hayranlık uyandıran ve geniş ölçüde hatırlanan bir parçasıdır. Bireysel ilişkilerin her evresinde ve ilişkilerin geliştirilmesinde mizah önemlidir. Mizahı, iletişimin olumlu yönde ilerlemesine katkıda bulunan temel faktörlerden biri olarak açıklamak doğru olacaktır. Mizah, bireylerarası iletişime yardımcı olduğu kadar, yaşam kalitesinin yükseltilmesine de yardımcı olmaktadır. Öte yandan mizahın farklı bakış açılarının bütünleştirilmesi, bireyler arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi, iletişim uzaklıklarının kaldırılması ve yakınlaşması, ortak duyguların ifade edilmesi, dostlukların pekiştirilmesi, ortam gerginliğinin azaltılması ve bireylerin birbirlerine daha yakın olmaları vb. işlevsel sonuçları bulunabilir.

Yöneticilerin Mizah Tarzlarının Araştırılması

Mizah Tarzları Ölçeği

Mizah Tarzları Ölçeği, Martin ve Puhlik-Doris tarafından dört farklı mizah tarzını ölçmek amacıyla 60 madde olarak geliştirilmiş, daha sonra Martin ve arkadaşları tarafından 32 maddeye indirilmiştir. Mizah Tarzları Ölçeği, Türkçe'ye Yerlikaya (2003) tarafından uyarlanmıştır. Ölçek, orijinalinde olduğu gibi 32 maddeden oluşmaktadır ve dört farklı mizah tarzını ölçmektedir. 1, 7, 9, 15, 16, 17, 22, 23, 25, 29 ve 31 numaralı maddeler ters puanlanmaktadır

Yöneticilerin Mizah Tarzlarının Uygulamadaki Durumunun Kuramsal ve Uygulamalı Olarak Açıklanması

(Yerlikaya, 2003:87-88; Tümkiye ve diğ., 2008:5; Özdemir ve diğ., 2011:415; Bacanlı ve diğ., 2012:14).

Bu alt ölçekler; ikisi uyumlu ve ikisi uyumsuz mizah olmak üzere Kendini Geliştirici Mizah, Katılımcı Mizah, Kendini Yıkıcı Mizah ve Saldırgan Mizahdır (Yerlikaya, 2003:87-88; Tümkiye, 2011:159; Özbay ve diğ., 2012:330; Öner, 2012:41). Ölçek 7'li Likert tipinde ve 1 (kesinlikle katılmıyorum) ile 7 (tamamıyla katılıyorum) arasında puanlanmaktadır. Ölçeğin iç tutarlık (Cronbach Alfa) katsayısı sırasıyla; Kendini Geliştirici Mizah için 0.78, Katılımcı Mizah için 0.74, Kendini Yıkıcı Mizah için 0.67 ve Saldırgan Mizah için ise 0.69 olarak bulunmuştur. Diğer taraftan, ölçeğin test-tekrar test korelasyon katsayıları ise sırasıyla, Kendini Geliştirici Mizah için 0.82, Katılımcı Mizah için 0.88, Kendini Yıkıcı Mizah için .85 ve Saldırgan Mizah için 0.85 olarak bulunmuştur (Tümkiye ve diğ., 2008:5; Özdemir ve diğ., 2011:415; Bacanlı ve diğ., 2012:14). Bu çalışmada ise ölçeğin iç tutarlılık (Cronbach Alfa) 32 madde için katsayısı ,710 olarak bulunmuştur.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın yapıldığı il ve denek sayısı ile sınırlı kalması başlıca sınırlılıklar arasında bulunmaktadır. Ayrıca kullanılan ölçeğin belirlediği kadar sonuçlara ulaşmış olmak diğer bir sınırlılıktır. Öte yandan mizah ve içeriği toplum kültürünün izin verdiği oranda yapılabilmektedir. Bundan dolayı kültürlerin değişebilir olması göz ardı edilmediğinde, verilerin sadece araştırmanın yapıldığı zaman diliminde geçerli olan kültür ile sınırlı kalması diğer bir sınırlılıktır. Bir diğer sınırlılık ise deneklerin sorgulanan yargıları ne derece anlayıp anlamadığı ile ilgilidir. Deneklerin yargıları değerlendirirken gösterdikleri ilginin de bir diğer sınırlılığı oluşturduğu söylenebilir.

Araştırma Bulguları

Farklı sektörlerde (sanayi, hizmet ve ticaret) çalışan ve ankete gönüllü olarak katılan 123 yönetici (üst, orta ve alt) üzerinden elde olunan demografik özelliklere yönelik frekans ve yüzdelik dilimler izleyen tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1-Demografik Değişkenler Veri Seti

<u>Demografik Değişkenler</u>	N	%
<u>Cinsiyet</u>		
Erkek	99	80,5
Bayan	24	19,5
<u>Yönetim Basamakları</u>		
Üst	51	41,5
Orta	61	49,6
Alt	11	8,9
<u>Eğitim</u>		
Lise	33	26,8
Lisans	72	58,5
Yüksek Lisans	18	14,6
<u>Yaş</u>		
20-25	14	11,4
26-30	31	25,2
31-35	30	24,4
36-40	19	15,4
40-+	29	23,6

Denekler üzerinden elde olunan demografik değişkenlerin frekans ve yüzdelik dilimleri incelendiğinde 99 deneğin (%80,5) erkek, 24 deneğin ise (%19,5) bayan olduğu görülmektedir. Öte yandan 51 denek (%41,5) üst, 61 denek (%49,6) orta ve 11 denek (%9,9) ise alt yönetim basamaklarında yöneticilik eylemlerini yerine getirdiklerini belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan deneklerin eğitimleri içerisinde en yüksek dilime sahip olan 72 denek (%58,5) lisans eğitimi aldıklarını ve deneklerin yanıtlara göre 33 denek (%26,8) lise ve 18 denek de (%14,6) yüksek lisans eğitimine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca deneklerin sorgulanan yaş grupları içerisinde en yüksek grubun 26-30 (%25,2) yaş dilimi oluşturmuştur.

Mizah Tarzlarının Kuramsal ve Uygulamalı Olarak Açıklanması

Mizah, sosyal ortamlarda bireysel ifade tarzı olarak, bireyin kendisinden ya da diğerlerinden kaynaklanabilir. Yazınbilim incelendiğinde mizah tarzlarının “*kendini geliştirici*”, “*katılımcı*”, “*kendini yıkıcı*” ve “*saldırgan*” mizah olarak ele alındığı görülmektedir (Traş ve diğ., 2011:718). Mizah konusunda araştırma yapanlar, mizahın güçlü ve olumlu gücünü kullanmak ve daha iyi anlamak için konu üzerinde daha ciddi çalışmaya gereksinim olduğunu

Yöneticilerin Mizah Tarzlarının Uygulamadaki Durumunun Kuramsal ve Uygulamalı Olarak Açıklanması

düşünmektedirler. (Recepöğlu, 2008:76). Bir araştırma da (Kantos, 2011:137) mizah anlayışını yöneticilik özellikleri arasında göstermiştir.

Bu çalışmada dört farklı mizah tarzı “*uyumlu*” ve “*uyumsuz*” mizah sınıflaması ile ikili bir ayırım altında incelenmiştir. Her bir sınıflama içerisinde yer alan mizah tarzlarına yönelik olarak uygulamadan elde edilen veriler frekans ve yüzdelik dilim analizine tabi tutularak veri seti haline dönüştürülmüştür. Yine izleyen kısımda elde edilen sonuçlar, mizahın kuramsal açıklamaları ile desteklenmiştir.

Uyumlu Mizahlar: Kendini Geliştirici ve Katılımcı Mizah

Uyumlu mizahlar sınıflamasında “*kendini geliştirici*” ve “*katılımcı*” mizahlar olmak üzere iki tür mizah yer almaktadır.

Kendini Geliştirici Mizah

“*Kendini geliştirici mizah*”, mizahın bireysel ya da iç ruhsal yönlerini kapsamaktadır. Bireyin, diğer insanların gereksinimlerini de dikkate alarak, stresle başa çıkmada, sorunlar üzerindeki bakış açısını değiştirmede ya da olumsuz duygularını azaltmada kullandığı mizah türünü ifade etmektedir. Bu kullanım biçiminde, mizahın birey tarafından kişisel olarak algılanması yeterlidir. Mizahın bu şekilde kullanımı, yaşam karşısında genel olarak mizahi bir bakış açısına sahip olmayı, yaşamdaki uyumsuzluklar karşısında sıklıkla eğlenme eğilimini, stres ve olumsuz durumlar karşısında bile mizahi bakış açısını korumayı içermektedir (Yerlikaya, 2007:16-18; Güngör ve İlhan, 2008:98; Atılgan, 2009:88-89; Erözkan, 2009:58, Yerlikaya, 2009:28-33; Altinkurt ve Yılmaz, 2011:2-3; Yılmaz, 2011:32-33).

Araştırmaya katılan 123 deneğin “*kendini geliştirici mizah*” tarzına yönelik olarak likert tipli ölçek eksenli verdiği yanıtların frekans ve yüzdelik dağılımları izleyen tabloda veri seti olarak verilmiştir.

Tablo 2-Kendini Geliştirici Mizah Veri Seti

	1	2	3	4	5	6	7
	N	N	N	N	N	N	N
	%	%	%	%	%	%	%
2-Moralim bozuk olduğunda genellikle kendimi mizahla neşelendirebilirim.	8 6,5	18 14,6	25 20,3	11 8,9	23 18,7	<u>27</u> <u>22,0</u>	11 8,9
6-Tek başıma bile olsam	2	19	21	21	21	<u>29</u>	10

Hakan Kara

çoğunlukla yaşamın gariplikleriyle eğlenirim.	1,6	15,4	17,1	17,1	17,1	<u>23,6</u>	8,1
10 -Üzgün ya da umutsuzsam, kendimi daha iyi hissetmek için genellikle o durumla ilgili gülünç bir şeyler düşünmeye çalışırım.	11 8,9	24 19,5	14 11,4	17 13,8	<u>31</u> <u>25,2</u>	18 14,6	8 6,5
14 -Yaşama karşı takındığım mizahi bakış acısı, benim olaylar karşısında aşırı derecede üzülmemi ya da kederlenmemi önler.	7 5,7	22 17,9	8 6,5	18 14,6	24 19,5	<u>31</u> <u>25,2</u>	13 10,6
18 -Tek başıyım ve mutsuzsam, kendimi neşelendirecek gülünç şeyler düşünmeye çalışırım.	11 8,9	20 16,3	12 9,8	13 10,6	<u>35</u> <u>28,5</u>	24 19,5	8 6,5
22 -Kederli ya da üzgünsem genellikle mizahi bakış açımı kaybederim.	11 8,9	<u>27</u> <u>22,0</u>	18 4,6	13 10,6	22 17,9	18 14,6	14 11,4
26 -Tecrübelerime göre bir durumun eğlendirici yanlarını düşünmek, sorunlarla başa çıkmada çoğunlukla etkili bir yoldur.	3 2,4	10 8,1	10 8,1	19 15,4	26 21,1	<u>37</u> <u>30,1</u>	18 14,6
30 -Neşelenmek için başkalarıyla birlikte olmam gerekmez, genellikle tek başıyken bile gülecek şeyler bulabilirim.	11 8,9	19 15,4	19 15,4	12 9,8	24 19,5	<u>25</u> <u>20,3</u>	13 10,6

1-Kesinlikle katılmıyorum, 7-Tamamıyla katılıyorum

“*Kendini geliştirici mizah*” için deneklerin verdiği yanıtların ölçek üzerinden değerlendirilmesi yapıldığında ilk üç en yüksek dilime sahip ifadelerin; 30,1 yüzdilik dilim ile “*katılıyorum*” kısmını kodladıkları “*Tecrübelerime göre bir durumun eğlendirici yanlarını düşünmek, sorunlarla başa çıkmada çoğunlukla etkili bir yoldur*”, 28,5 yüzdilik dilim “*biraz katılıyorum*” kodu ile “*Tek başıyım ve mutsuzsam, kendimi neşelendirecek gülünç şeyler düşünmeye çalışırım*” ve 25,2 yüzdilik dilim ile “*katılıyorum*” kodlaması yapılan “*Yaşama karşı takındığım mizahi bakış acısı*,

benim olaylar karşısında aşırı derecede üzülmemi ya da kederlenmemi önler” ifadeleri yer almaktadır. Ters olarak kodlanan *“Kederli ya da üzgünsem genellikle mizahi bakış açımı kaybederim”* ifadesi gözden geçirildiğinde *“katılmıyorum”* kodlamasıyla 22.0 yüzdeler dilim içinde yer alması diğer ifadelerinin yönünü desteklediği görülebilir. *“Kendini geliştirici mizah”* tarzına yönelik olarak verilen yanıtların kuramsal açıklama ile örtüştüğü söylenebilir. Şöyle ki en yüksek yüzdeler dilime sahip olan 26. maddenin ifadesi tekrar gözden geçirildiğinde; ilgili mizahın kuramsal açıklaması olan, *“Stresle başa çıkmada, sorunlar üzerindeki bakış açısını değiştirmede ya da olumsuz duygularını azaltmada kullanılması”* ifadesi ile aynı yöndedir.

Katılımcı Mizah

Uyumlu sınıflandırma içindeki ikinci tarz, *“katılımcı mizah”*tır. Bireyin kendi gereksinimlerini göz ardı etmeksizin başkaları ile olan ilişkileri üzerine odaklanmaktadır. Bu tarz, mizahın, birey tarafından bireylerarası ilişki ve etkileşimlerini geliştirmek için ne kendisine ne de diğerlerine zarar vermeyecek bir biçimde kullanılmasını ifade etmektedir. Katılımcı mizah tarzına sahip olan bireyler, komik şeyler söylemeye, başkalarını eğlendirmek için espriler yapmaya, ilişkileri kolaylaştırmaya ve bireylerarası gerilimleri azaltmaya eğilimlidirler. Bununla birlikte başkalarını rahatlatmak için, kendileri hakkında da komik şeyler söyleme ve kendilerini çok fazla ciddiye almama gibi alışkanlıklara sahiptirler (Yerlikaya, 2007:16-18; Güngör ve İlhan, 2008:98; Atılğan, 2009:88-89; Erözkan, 2009:58, Yerlikaya, 2009:28-33; Altinkurt ve Yılmaz, 2011:2-3; Yılmaz, 2011:32-33).

Araştırmaya katılan 123 denneğin *“katılımcı mizah”* tarzına yönelik olarak likert tipli ölçek eksenli verdiği yanıtların frekans ve yüzdeler dağılımları izleyen tabloda veri seti olarak verilmiştir.

Tablo 3-Katılımcı Mizah Veri Seti

	1	2	3	4	5	6	7
	N	N	N	N	N	N	N
	%	%	%	%	%	%	%
1-Genellikle çok fazla gülmem ya da başkalarıyla şakalaşmam.	<u>32</u> <u>26,0</u>	21 7,1	16 3,0	1 ,8	18 4,6	30 4,4	5 1,1
5-İnsanları güldürmek için çok fazla uğraşmam gerekmez,	2 1,6	22 17,9	19 15,4	16 13,0	<u>29</u> <u>23,6</u>	25 20,3	10 8,1

doğuştan esprili bir insan gibiyimdir.							
9 -Başımdan geçen komik şeyleri anlatarak insanları pek güldürmem.	7 5,7	<u>42</u> <u>34,1</u>	18 14,6	13 10,6	10 8,1	12 9,8	21 17,1
13 -Yakın arkadaşlarımla çok sık şakalaşır ve gülerim.	3 2,4	11 8,9	10 8,1	4 3,3	20 16,3	<u>44</u> <u>35,8</u>	31 25,2
17 -Genellikle fıkra anlatmaktan ve insanları eğlendirmekten hoşlanmam.	3 2,4	<u>28</u> <u>22,8</u>	21 17,1	14 11,4	22 17,9	15 12,2	20 16,3
21 -İnsanları güldürmekten hoşlanırım.	3 2,4	5 4,1	8 6,5	4 3,3	33 26,8	<u>44</u> <u>35,8</u>	26 21,1
25 -Arkadaşlarımla çok sık şakalaşmam.	6 4,9	<u>36</u> <u>29,3</u>	19 15,4	8 6,5	17 13,8	21 17,1	16 13,0
29 -Başkalarıyla birlikteyken genellikle aklıma söyleyecek esprili şeyler gelmez.	5 4,1	<u>43</u> <u>35,0</u>	20 16,3	12 9,8	10 8,1	11 8,9	22 17,9

1-Kesinlikle katılmıyorum, 7-Tamamıyla katılıyorum

“**Katılımcı mizah**” için deneklerin verdiği yanıtların ölçek üzerinden değerlendirilmesi yapıldığında ilk üç en yüksek dilim içerisinde 35,8 yüzdellik dilim ile “**Yakın arkadaşlarımla çok sık şakalaşır ve gülerim**” ve “**İnsanları güldürmekten hoşlanırım**”, “**katılıyorum**” kodlamasıyla ilk iki sırada yer aldıkları görülmektedir. Aynı yüzdellik dilime sahip olan ve ters kodlanan 29. madde “**Başkalarıyla birlikteyken genellikle aklıma söyleyecek esprili şeyler gelmez**” ifadesinin de aynı doğrultuda yoğunlaştığı tablodan izlenebilmektedir. Öte yandan ters kodlanan 9, 17 ve 25. maddelerin de ters kodlanmaları sonucu diğer ilk üç en yüksek ifadeler ile anlam olarak örtüştüğü de söylenebilir. “**Katılımcı mizah**” tarzına yönelik olarak verilen yanıtların kuramsal açıklama ile örtüştüğü söylenebilir. Şöyle ki en yüksek yüzdellik dilime sahip olan 13 ve 21. maddelerin ifadesi tekrar gözden geçirildiğinde; ilgili mizahın kuramsal açıklaması olan, “**Katılımcı mizah tarzına sahip olan bireyler, komik şeyler söylemeye, başkalarını eğlendirmek için espriler yapmaya, ilişkileri kolaylaştırmaya ve bireylerarası gerilimleri azaltmaya eğilimlidirler**” ifadesi ile aynı yöndedir.

Uyumsuz Mizahlar: Kendini Yıkıcı ve Saldırgan Mizah

Uyumsuz mizahlar sınıflamasında “*kendini yıkıcı*” ve “*saldırgan*” mizahlar olmak üzere iki tür mizah yer almaktadır.

Kendini Yıkıcı Mizah

“*Kendini yıkıcı mizah*”, uyumsuz sınıflama içinde bulunan tarzdır. Bireyin mizahı, kendi gereksinimlerini dikkate almaksızın kullanmasını ifade eder. Bu tarz mizah, bireyin başkalarını güldürmek ve onlarla arasındaki ilişkileri güçlendirmek için kendisini sürekli olarak mizahi bir yolla kötülemesi, yermesi gibi davranışları kapsar. Bireyin aslında üzgünken kendi gerçek duygularını inkar edip mutluymuş gibi davranması da, bu tarz mizaha girmektedir. Bu bireyin kendisini aşırı derecede yediği mizah tarzını, onay kazanmanın ya da kendisini sevdirmenin bir yolu olarak kendi aleyhine komik şeyler söyleyerek ya da yaparak başkalarını eğlendirmeye çalışmasını, başkalarının mizahının maskarası olmayı kabul etmesini, küçük düşürüldüğünde ya da kendisiyle dalga geçildiğinde bile diğerleri ile birlikte gülmesini içermektedir (Yerlikaya, 2007:16-18; Güngör ve İlhan, 2008:98; Atılğan, 2009:88-89; Erözkan, 2009:58, Yerlikaya, 2009:28-33; Altinkurt ve Yılmaz, 2011:2-3; Yılmaz, 2011:32-33).

Araştırmaya katılan 123 deneğin “*kendini yıkıcı mizah*” tarzına yönelik olarak likert tipi ölçek eksenli verdiği yanıtların frekans ve yüzdelik dağılımları izleyen tabloda verilmiştir.

Tablo 4-Kendini Yıkıcı Mizah Veri Seti

	1	2	3	4	5	6	7
	N	N	N	N	N	N	N
	%	%	%	%	%	%	%
4-İnsanların benimle dalga geçmelerine ya da bana gülmelerine fazla izin veriyorum.	32 26,0	<u>36</u> <u>29,3</u>	20 16,3	6 4,9	17 13,8	7 5,7	5 4,1
8-Kendimi yermem ailemi ya da arkadaşlarımı güldürüyorsa eğer, çoğunlukla bu işi kendimden geçerek yaparım	14 11,4	<u>31</u> <u>25,2</u>	20 16,3	14 11,4	22 17,9	18 14,6	4 3,3
12-Çoğunlukla kendi güçsüzlüklerimin, gaflarım ya	28 22,8	<u>36</u> <u>29,3</u>	19 15,4	13 10,6	11 8,9	10 8,1	6 4,9

da hatalarımla ilgili gülünç şeylerden söz ederek, insanların beni daha çok sevmesini ya da kabul etmesini sağlamaya çalışırım							
16 -Çoğunlukla kendi kendimi kötüleyen ya da alaya alan espriler yapmam.	10 8,1	<u>41</u> <u>33,3</u>	11 8,9	4 3,3	14 11,4	12 9,8	31 25,2
20 -Espriler yaparken ya da komik olmaya çalışırken çoğunlukla kendimi gereğinden fazla eleştiririm.	16 13,0	25 20,3	20 16,3	<u>26</u> <u>21,1</u>	22 17,9	11 8,9	3 2,4
24 -Arkadaşlarımla ya da ailemle birlikteyken çoğunlukla hakkında espri yapılan ya da dalga geçilen kişi ben olurum	35 28,5	<u>42</u> <u>34,1</u>	18 14,6	8 6,5	10 8,1	5 4,1	5 4,1
28 -Sorunlarım varsa ya da üzgünsem, çoğunlukla gerçek duygularımı, en yakın arkadaşlarım bile anlamasın diye, espriler yaparak gizlerim.	16 13,0	20 16,3	<u>21</u> <u>17,1</u>	<u>21</u> <u>17,1</u>	<u>21</u> <u>17,1</u>	14 11,4	10 8,1
32 -Başkalarının bana gülmesine izin vermek; benim, ailemi ve arkadaşlarımı neşelendirme tarzımdır.	28 22,8	<u>30</u> <u>24,4</u>	17 13,8	15 12,2	14 11,4	10 8,1	9 7,3

1-Kesinlikle katılmıyorum, 7-Tamamıyla katılıyorum

“*Kendini yıkıcı mizah*” için deneklerin verdiği yanıtların ölçek üzerinden değerlendirilmesi yapıldığında ilk üç en yüksek dilime sahip ifadelerin; 34,1 yüzdilik dilim ile “*katılmıyorum*” kısmını kodladıkları “*Arkadaşlarımla ya da ailemle birlikteyken çoğunlukla hakkında espri yapılan ya da dalga geçilen kişi ben olurum*”, 33,3 yüzdilik dilim “*katılmıyorum*” kodu ile ters olarak kodlanan “*Çoğunlukla kendi kendimi kötüleyen ya da alaya alan espriler yapmam.*” ve 29,3 yüzdilik dilim ile “*katılmıyorum*” kodlaması yapılan “*İnsanların benimle dalga geçmelerine ya da bana gülmelerine fazla izin veriyorum*” ve “*Çoğunlukla kendi güçsüzlüklerimin, gaflarım ya da hatalarımla ilgili gülünç şeylerden söz ederek, insanların beni daha çok sevmesini ya da kabul etmesini sağlamaya çalışırım*” ifadeleri yer almaktadır.

Yöneticilerin Mizah Tarzlarının Uygulamadaki Durumunun Kuramsal ve Uygulamalı Olarak Açıklanması

“*Kendini yıkıcı mizah*” tarzına yönelik olarak verilen yanıtların kuramsal açıklama ile örtüştüğü söylenebilir. Şöyle ki en yüksek yüzdelik dilime sahip olan 24. maddelerin ifadesi tekrar gözden geçirildiğinde; ilgili mizahın kuramsal açıklaması olan, “*Bireyin başkalarını güldürmek ve onlarla arasındaki ilişkileri güçlendirmek için kendisini sürekli olarak mizahi bir yolla kötülemesi, yermesi gibi davranışları kapsar*” ifadesi ile aynı yöndedir. Bu durum yıkıcı özelliği olabilecek mizah tarzından kaçınıldığının ya da yapılmadığının göstergesi olarak da değerlendirilebilir.

Saldırgan Mizah

Uyuşmaz sınıflandırmada diğer bir mizah tarzı, “*saldırgan mizah*”tır. Bireyin mizahı yalnızca kendi üstünlük ve haz duyguları ile ilgili olarak, kendi gereksinimlerini karşılamak amacıyla başkaları hakkında sosyal olarak uygun olmayan bir biçimde kullanmasıdır. Bu tarz mizahın aşağılama, alay etme, dalga geçme, yerme ya da küçük düşürme amacıyla kullanılmasını içermektedir. Mizahın, dalga geçme tehdidi ile diğerlerinin davranışını kendi amacına uygun biçimde yönetmek için kullanılması da bu tarzın bir diğer özelliğidir. Genel olarak, mizahı başkaları üzerindeki potansiyel olumsuz etkilerini dikkate almaksızın kullanmayla ilişkilidir. Bireyin söylemekten kendini alamadığı, başkalarını incitecek ya da kendisinden uzaklaştıracak, takıntılı ve tekrarlanan mizah ifadelerini içermektedir (Yerlikaya, 2007:16-18; Güngör ve İlhan, 2008:98; Atılgan, 2009:88-89; Erözkan, 2009:58, Yerlikaya, 2009:28-33; Altinkurt ve Yılmaz, 2011:2-3; Yılmaz, 2011:32-33).

Tablo 4-Saldırgan Mizah Veri Seti

	1	2	3	4	5	6	7
	N	N	N	N	N	N	N
	%	%	%	%	%	%	%
3-Birisi hata yaptığında çoğunlukla onunla bu konuda dalga geçerim.	<u>57</u> <u>46,3</u>	36 29,3	11 8,9	3 2,4	7 5,7	2 1,6	7 5,7
7-İnsanlar asla benim mizah anlayışım yüzünden gücenmez ya da incinmezler.	16 13,0	8 6,5	21 17,1	20 16,3	7 5,7	<u>49</u> <u>39,8</u>	2 1,6
11-Espri yaparken ya da komik bir şey söylerken genellikle karşımdakilerin bunu nasıl kaldıracığını pek önemsemem.	39 31,7	<u>42</u> <u>34,1</u>	18 14,6	3 2,4	4 3,3	12 9,8	5 4,1
15-İnsanların, mizahi başkalarını	14	36	8	3	5	7	<u>50</u>

eleştirmek ya da aşağılamak için kullanmalarından hoşlanmam.	11,4	29,3	6,5	2,4	4,1	5,7	<u>40,7</u>
19 -Bazen öyle komik şeyler gelir ki aklıma, bunlar insanları incitebilecek, yakışık almaz şeyler olsa bile, kendimi tutamam söylerim	38 30,9	<u>39</u> <u>31,7</u>	13 10,6	7 5,7	11 8,9	9 7,3	6 4,9
23 -Bütün arkadaşlarım bunu yapıyor olsa bile, bir başkasıyla alay edip ona gülerlerken asla onlara eşlik etmem.	15 12,2	29 23,6	9 7,3	7 5,7	10 8,1	15 12,2	<u>38</u> <u>30,9</u>
27 -Birinden hoşlanmasam çoğunlukla onu küçük düşürmek için hakkında espri yapar ya da alay ederim.	<u>66</u> <u>53,7</u>	33 26,8	8 6,5	5 4,1	6 4,9	3 2,4	2 1,6
31 -Bir şey bana gerçekten komik gelse bile, birini gücendirekse eğer, buna gülmem ya da bununla ilgili espri yapmam	36 29,3	12 9,8	10 8,1	8 6,5	4 3,3	<u>41</u> <u>33,3</u>	12 9,8

1-Kesinlikle katılmıyorum, 7-Tamamıyla katılıyorum

“*Saldırgan mizah*” için deneklerin verdiği yanıtların ölçek üzerinden değerlendirilmesi yapıldığında ilk üç en yüksek dilime sahip ifadelerin; 53,7 yüzdelerlik dilim ile “*kesinlikle katılmıyorum*” kısmını kodladıkları “*Birinden hoşlanmasam çoğunlukla onu küçük düşürmek için hakkında espri yapar ya da alay ederim*”, 46,3 yüzdelerlik dilim “*tamamıyla katılmıyorum*” kısmı ve ters olarak kodlanan 40,7 yüzdelerlik dilimi oluşturan “*İnsanların, mizahı başkalarını eleştirmek ya da aşağılamak için kullanmalarından hoşlanmam*” ifadeleri yer almaktadır. “*Saldırgan mizah*” tarzına yönelik olarak verilen yanıtların kuramsal açıklama ile örtüştüğü söylenebilir. Şöyle ki en yüksek yüzdelerlik dilime sahip olan 27. maddenin ifadesi tekrar gözden geçirildiğinde; ilgili mizahın kuramsal açıklaması olan, “*Bireyin mizahı yalnızca kendi üstünlük ve haz duyguları ile ilgili olarak, kendi gereksinimlerini karşılamak amacıyla başkaları hakkında sosyal olarak uygun olmayan bir biçimde kullanmasıdır*” ifadesi ile aynı yöndedir. Bu durum karşı tarafın küçük duruma düşmesi, kendisiyle alay edilmesi, aşağılanması vb. durumlar ile karşı karşıya kalabileceği öngörüldüğünde, bu tür mizah tarzından kaçınıldığı düşünülebilir.

Sonuç ve Tartışma

İlk iki mizah türünü oluşturan ve “*uyumlu mizah*” sınıflaması içerisinde bulunan “*kendini geliştirici mizah*” ve “*katılımcı mizah*” araştırma kapsamı içerisinde bulunan deneklerin en çok benimsedikleri mizah tarzı; buna karşın ise “*uyumsuz mizah*” sınıflaması içerisinde bulunan “*kendini yıkıcı mizah*” ve “*saldırgan mizah*” araştırma kapsamı içerisinde bulunan deneklerin benimsemedikleri mizah tarzları oldukları söylenebilir. Araştırma örgütsel ortamda yöneticiler üzerinde yapıldığı için mizah tarz ve duygusunun oluşturabileceği bazı yönetsel ve örgütsel sonuçların tartışılması gerekebilir. Şöyle ki, mizah örgüt içi ve bireysel iletişimlerde, amacı aşmadıkça küçük şakalar, eğlendirici, dinlendirici ve en etkili iletişim kurma yollarından biri olabilir (Özden, 2011:144). Özellikle günümüz örgütsel yaşamının monoton ve aşırı ciddi yapısı dikkate alındığında mizah ve gülmenin önemi daha iyi anlaşılacaktır. Özellikle yönetici konumunda bulunanlar için mizah vazgeçilmez olabilir. Şöyle ki, yöneticilerin sürekli olarak karar verme, sorunları çözme, diğer işgörenleri tatmin etme durumunda olmaları, stresli ve gergin ortamları beraberinde getirmektedir. Bu gerginliklerle baş etmede mizah önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla bu anlamda mizah, yöneticilerin kullanabileceği en güçlü araçlardan biri olmalıdır (Yılmaz, 2011:34).

Mizahın ortaya çıkışında, hem örgütün hem de işgörenlerin bilişsel ve duygusal değer yargıları belirleyici bir rol üstlenir. İşgörenler, belli bir durum ya da olay karşısında kendi bilişsel ve duygusal kökenli oluşumlardan yararlanarak bir dışavurum gerçekleştirir. Bu dışavurum ise, çoğu zaman kendini gülme eylemiyle gösterir. Öte yandan bireylerarası ilişkilerde iletişimi kolaylaştırmak, çatışmaları ve gerilimleri azaltmak, diğer işgörenlerin yaşadıkları olumlu duyguları zenginleştirebilir. Bu amaç ile, mizahın etkili biçimde kullanılması stres karşısında hem olumsuzluklardan başarıyla kurtulma, hem de sorun çözmekten çok fırsat yaratmaya yönelik çabalar olarak rol oynadığında, bir başa çıkma stratejisi olarak da (Özdemir ve diğ., 2011:411) değerlendirilebilir. Mizahın örgütsel sonuçları üzerindeki etkisini destekleyecek başka bir araştırma da (Recepoglu, 2008:77) mizahın, yöneticiler tarafından kullanıldığında işgörenlerin kendi benliklerini gerçekleştirmesinde ve örgütün amaçlarına ulaşmasında önemli ve etkili bir öğe olduğu belirtilmiştir. Öte yandan aynı araştırma bir önceki yargıyı destekleyici olarak, astları ile mizah becerisini paylaşmayan bir yöneticinin stres kaynağı olabileceğini belirtmiştir.

Mizah sadece örgütsel yaşamı renklendiren bir unsur olarak düşünülmemelidir. Aynı zamanda mizahın insan vücuduna yararlı sonuçları bulunmaktadır. Bunlar, bireysel sağlık ve fiziksel iyileşmeyi sağlama, stresi ve endişeyi azaltma, ümitli olmayı artırma biçiminde sıralanabilir (Recepoğlu, 2008:76). Öte yandan benzer araştırmalar (Tümkiye, 2006:200) mizahın, sosyal ilişkileri beslediğini, iş stresini azalttığını, genellikle mizah duygusuna sahip olan bireylerin; iyimserlik, kendini kabul, özgüven ve özerklik gibi olumlu bir takım özelliklere de sahip olabileceğini göstermiştir. Ayrıca araştırma sonuçları, mizah duygusu olan insanların stresle daha etkin bir biçimde başa çıkabildiklerini, genellikle daha az olumsuz duygular yaşadıklarını, bedensel olarak daha sağlıklı olduklarını ve diğerleri ile daha olumlu ve sağlıklı ilişkiler kurabildiklerini de destekleyici sonuçlara sahiptir.

Mizah duygusuna sahip olmanın yukarıda açıklanan yararlı sonuçlarına ek olarak diğer bazı yararları da şu şekilde sıralanabilir: Dikkati çeker ve düşünceyi harekete geçirir, yaratıcı becerileri ortaya çıkarır, arkadaş edinilmesine yardımcı olur, güç anları yatıştırır, kültürlerarası etkileşimi özendirir, olumlu bakış kazandırır, güdülemeyi artırır ve enerji verir, istedik davranışların güçlenmesine yardımcı olur ve eğlendirici değeri vardır (Aslan, 2006:5). Öte yandan mizah bir iletişim aracı olarak kullanıldığında, hem düşünceleri doğrudan karşı tarafa iletir; hem de duygu alışverişini kolaylaştırır (Erözkan, 2009:58). Bireyler arasında köprü görevi görerek ilişkilerde doyum sağlar. Mizah olumlu duygular yaşatarak, sağlıklı bir benliğin gelişimine yardımcı eder (Öz ve Hiçdurmaz, 2010:84). Aynı konuda benzer bir araştırma (Soyaldın, 2007:49-51) mizahın benlik duygusunu korumada yardımcı olduğunu belirten benzer sonuçlara sahiptir. Bir diğer araştırma da (Tümkiye ve dig., 2008:3) mizahın bireyin mutlu olmasında büyük paya sahip olduğunu belirtmektedir.

Mizah, yukarıda değinilen olumlu sonuçlarına karşın, uygun olmayan zamanda ve biçimde ya da uygun koşullar sağlanmadan kullanılması, yıkıcı çatışmaların yaşanmasına neden olabilir. Bu nedenle, mizah kullanılırken dikkat edilmesi gereken bazı temel kurallar bulunmaktadır. Bu kurallardan biri; mizahı kullanırken aşağılama ya da küçümsemekten kaçınılması, etnik, cinsel ya da dini şakalar yapılmamasıdır. Ayrıca, her şaka her kültüre uygun olmayabilir. Bu nedenle, şaka yapılırken kültürel özellikler dikkate alınmalı, yapılan şakanın o birey için ne anlama geleceği değerlendirilmelidir (Öz ve Hiçdurmaz, 2010:84).

KAYNAKÇA

- Altinkurt, Y., Yılmaz, K. (2011) “İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Mizah Tarzları”, *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1 (2):1-8.
- Aslan, H. (2006) Ortaöğretim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Öğrenilmiş Güçlülük Düzeyleri ve Cinsiyetlerine Göre Mizah Tarzlarının İncelenmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Aslan, H. S., Alparlan, Z. N., Evlice, Y. E., Aslan, O., Cenkseven, F (1999) “Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeği: Faktör Yapısı, Güvenirlik Ve Geçerlik Çalışması”, *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi*, 7(1):33-39.
- Aslan, H. S., Evlice, Y. E., Alparlan, Z. N., Aslan, O., Cenkseven, F (1996), “Mizah Duygusunun Depresyon ve Kişilikle İlişkisi”, *Depresyon Dergisi*, 1(3):99-102.
- Atılgan, E. (2009) “The Relationship Between Humour Styles and Shyness: An Investigation of Turkish University Students”, *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 4:87-96.
- Aydın, G. (1993) “İç-Dış Kontrol Odağı İnancı İle Durumluk Mizah Tepkisi Arasındaki İlişki” II. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bilimsel Çalışmaları, 87-98.
- Bacanlı, H. İlhan, T., Cihan G. H. (2012) “İlişkisel Mizah Envanterinin Türkçe’ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37):11-23.
- Bizi, S., Keinan G., Beith-Hallahmi, B. (1988) “Humor and Coping With Stress: A Test Under Real Conditions” *Personality and Individual Differences*, 9(6):951-956.
- Craik, K. H., Lampert M.D., Nelson, A. J. (1996) “Sense of Humor and Styles of Everyday Humorous Conduct”, *Humor: International Journal Of Humor Research*, 9(3/4):273-302.
- Durmuş, Y., Tezer, E. (2001) “Mizah Duygusu ve Stresle Başa Çıkma Tarzları Arasındaki İlişki”, *Türk Psikoloji Dergisi*, 16(47):25-32.
- Erözkan A. (2009) “Üniversite Öğrencilerinin Kişiler Arası İlişki Tarzları ve Mizah Tarzları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26:56-66.

Fırlar, F. B., Çelik, M. (2010) “Gazete Reklamlarında Mizah: Türk Mizah Reklamlarına İlişkin Tarihsel Bir Analiz”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(12):164-177.

Goldin, E. & Bordan, T. (1999), “The Use Of Humor in Counseling: The Laughing Cure”, *Journal of Counseling and Development*, 77(4):405-410.

Güngör, H. C., İlhan, T. (2008) “Evlilik Uyumu ve Mizah Tarzları Arasındaki İlişkiler”, *Aile ve Toplum*, (13):97-106.

Güvenç, A. Ö. (2011) “Dede Korkut Kitabı’nda Mizah”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 46:157-180.

Kahraman, F. (2008) Ergenlerde Arkadaşlık İlişkisi İle Mizah Duygusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kantos, Z. E. (2011) “Örgüt Metaforlarında Liderlik: Kavramsal Bir Çözümleme”, *Eğitim Bilimleri ve Araştırma Dergisi*, 1(1):35-158.

Koçer, H., Eskidemir, S., Özbek, T. (2012) “6 Yaş Çocuklarının Mizahi Tepkilerinin Paul E. Mcghee’nin Mizah Gelişim Evrelerine Göre İncelenmesi”, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(4):82-93.

Martin R. A., Kuiper, N. A., Olinger, J. L., Dance, K. A. (1993) “Humor, Coping With Stress, Self-Concept, and Psychological Well-Being”, *Humor: International Journal Of Humor Research*, 6(1):89-104.

Martin, R. A. (1996) “The Situational Humor Response Questionnaire (SHRQ) and The Coping Humor Scale (CHS): A Decade of Research Findings”, *Humor: International Journal Of Humor Research*, 9(3/4):251-272.

Oruç, Ş. (2010) “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Mizah Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3:56-73.

Overholser, J. C. (1992) “Sense of Humor When Coping With Life Stres”, *Personality and Individual Differences*, 13:799-804.

Öner, A. (2012) Yetişkin Bireylerin Anksiyete Bozukluğuna Sahip Olup Olmaması İle Kullandıkları Mizah Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Öz, F., Hiçdurmaz, D. (2010) “Stresle Başetmede Önemli Bir Yol: Mizahın Kullanımı”, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(13):83-88.

Yöneticilerin Mizah Tarzlarının Uygulamadaki Durumunun Kuramsal ve Uygulamalı Olarak Açıklanması

Özbay, Y., Palancı, M., Kandemir, M., Çakır, O. (2012) “Üniversite Öğrencilerinin Öznel İyi Oluşlarının Duygusal Düzenleme, Mizah, Sosyal Özyeterlik ve Başaçıkma Davranışları İle Yordanması”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(10):325-345.

Özdemir, S., Sezgin, F., Kaya, Z., Receptoğlu, E. (2011) “İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Stresle Başa Çıkma Tarzları ile Kullandıkları Mizah Tarzları Arasındaki İlişki”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(3):405-428.

Özden, H. Ö. (2011) “İletişim Araçlarının Türk Ahlak Anlayışı Açısından Değerlendirilmesi”, *Atatürk İletişim Dergisi*, 1(2):141-158.

Özkamalı, E., Buğa, A. (2010) “Bir Öfke Denetimi Eğitimi Programı'nın Üniversite Öğrencilerinin Sürekli Öfke Düzeylerine Etkisi”, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2):50-59.

Puhlik-Doris, P. (1999) The Humor Styles Questionnaire: A New Multidimensional Measure of Sense of Humor, Master Thesis, The University of Western Ontario, London, Ontario.

Receptoğlu, E. (2008) “Okul Müdürlerinin Mizah Yeteneğinin Öğretmenlerin İş Doyumlarına Etkisi”, *Eğitim ve Bilim*, 33(150):74-86.

Ruch, W. (1996) “Measurement Approaches To The Sense Of Humor: Introduction And Overview”, *Humor: International Journal Of Humor Research*, 9(3/4):239-250.

Soyaldın, S. Z. (2007) Ortaöğretim Öğrencilerinin Öfke ve İfade Tarzları İle Mizah Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Taşkıran, N., Ö. (2011) “Reklamın Mizahi Çerçeve de Ünlü Kişi Aracılığıyla Sunumu: Ürün Nesne İlişkisinde İmaj Aktarımı”, *Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Medyada Mizah Olgusu Ulusal İletişim Kongresi, Gülmenin Arkeolojisi ve Medyada Mizah Olgusu Bildiriler Kitabı*, 791-807.

Topuz, S. (1995) “The Relation Among Popularity, Sense of Humor and Academic Achievement”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tıraş, Z., Arslan, Ç., Taş, A. M. (2011) “ Öğretmen Adaylarında Mizah Tarzları, Problem Çözme ve Benlik Saygısının İncelenmesi”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2):716-732.

Tümkaya, S. (2006) “ğretim Elemanlarının Mizah Tarzları ve Mizahı Yordayıcı Değişkenler”, *Eurasian Journal of Educational Research*, 23:200-208.

Tümkaya, S. (2011) “Humor Styles and Socio-Demographic Variables as Predictors of Subjective Well-Being of Turkish University Students”, *Eğitim ve Bilim*, 36(160):158-170.

Tümkaya, S., Hamarta, E., Deniz, M. E., elik, M., Aybek, B. (2008) “Duygusal Zeka Mizah Tarzı ve Yasam Doyumu: Üniversite ğretim Elemanları zerine Bir Araştırma”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30):1-18.

Yardımcı, İ. (2010) “Mizah Kavramı ve Sanattaki Yeri”, *Uřak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3):1-41.

Yaşar, F. . (2010) “Mizahta Uyumsuzluk Kuramı Bağlamında Tekerlemeler”, *Journal of World of Turks*, 2(1):49-57.

Yerlikaya, E. E. (2003) Mizah Tarzları leđi'nin (The Humor Styles Questionnaire) Uyarlama alışması, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Yerlikaya, E. E. (2009) niversite đrencilerinin Mizah Tarzları İle Algılanan Stres, Kaygı ve Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yayınlanmış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Yerlikaya, N. (2007) Lise đrencilerinin Mizah Tarzları İle Stresle Başa ıkma Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Yılmaz, K. (2011) “Okul Yöneticilerinin Mizah Tarzlarının eřitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1):31-44.